

Юрій Смолич

„PZ. N. D.“¹

Темінь ночі сприяла найдужче.

Всі три віконця—і те, що впрост на насип, і ті, що вздовж колії—вони позапинали ряднами. Знадвору, проте, й так ніхто не зміг би підійти: будочників цепний пес сидів зразу за порогом, на кожний невиразний шелест у лісі відповідаючи неголосним, але загрозливим гарчанням. Крім того, на самому насипі сиділа старша будочникова дочка, п'ятнадцятилітня Варка, пильно вдивляючись у вогні полу станка на другому кілометрі.

Ніч надворі була тиха, безвітряна, аж густа—і тут, з причиненими дверима, за щільно запнутими вікнами, в тісній кімнатці кілометрової будки стояла важка, нестерпна задуха. Старий, сивовусий будочник і його молода, повновида дружина сиділи поруч на великому, на півхати, сімейному ліжку, витираючи щохвилини піт з змокрілих червоних облич. Маленька Олічка стояла біля батькових колін і свого зачарованого дитячого погляду от уже з півгодини так і не могла відірвати від цих несподіваних чужих дядів з чудними червоними пов'язками на лицях там, де мали б бути очі, і від купи прекрасних лискучих ляльок перед ними на столі. Їй було страшно—вона тулилася то до матері, то до батька, але їй було й цікаво,—і вона вже не раз пробувала тихенько присунутися ближче до столу. Тоді старий будочник сидити на ній гримав, хапаючи за худеньке плічко.

— А куди? Знову пішла? Не підходь близько, бо зараб'є!..

— І в кого воно таке невсидюче вродилося?—хапав тоді Ольку й мати, тихо осміхаючись до мовчазних гостей.

Гості мовчали і смалили цигарки, щедро пускаючи дим спід широких червоних півмасок з вузенькими щілинками для очей. Стіл був завалений різними речами: невеличкою купкою лежали звичайні аварійні залізничні петарди і не-

¹ Proviantzug nach Deutschland — Продуктовий поїзд до Німеччини. Так окупанти іменували поїзди з хлібом та іншими продуктами, які вони ввозили з України до Німеччини.

айною купою висились запальні бомби в бляшаних футлярах та німецькі ручні гранати — всього шістнадцять штук.

Старий будочник пом'явся якийсь час і, нарешті, наважився.

— Може б той... — несміливо кивнув він на стіл, — може б оно не слід було б курити... Га? Як-не-як, піроксилін, а й бомба, це ж, сказати б, взривчатое вещество... Неро-н час...

— Ерунда! — сказав той, що був з довгою й непокірною орною чуприною, — а на фронті було як? В окопах. Десять бомб круг живота в кожного солдата, а в зубах цигарка... Ерунда! Обережно, звичайно, треба...

— Телят боятися, волів не вкрасти, — пхикнув той, що був ізенький і присадкуватий, а як ходив, то шкандибав на ліву ногу. — Чи об камінь головою, чи каменем у голову!

— Як сказати, — крутнув головою будочник, — не для вмерти, мабуть, ото вирядились, а для жити!

— Вірно, дядінька, примітили. То я просто забрехався, роду такий — і голько, і хвалько. Як та каша гречана, що палиться, ніби з коров'ячим маслом так і народилася.

Старий будочник посміхнувся в сиві вуса.

— Старого інваліда-машиніста Кульчицького синок будете? — Га?

— От на ймення тільки не пригадую — не то Владислав, не то Броніслав... На хрестинах ваших гуляв у батька ва-ного. Помічником я тоді ще по молодості літ їздив...

— Станіслав, — муркнув Стах, — а Броніслав то старший брат. Перехильнули, мабуть, дядінька, на хрестинах — таке немовляти вийшло, хоч назад йому мову відбирай: де баюра, там і він з вудкою.

— Та невже? — спочутливо покивав головою будочник, — мазимірові Сігізмундовичу неприємність. Добрий був машиніст. І чоловік, нічого собі, правильний — бджоли любив розводити і щепи викохував. Порається ще?.. По батьковій дачі і вас признав — батько у вас теж як до мови, то в усіди не позичає...

— Такий вже наш рід: кожне батько, кожне й дід...

— Ат! — стяг з очей червону маску й кинув її сердито на стіл Золотар, — жарко, промочла вся.

Собака за порогом коротко загарчав. Шая Піркес сховився і зробив крок до дверей. Від поруху вогник каганця зблимав, і по стіні заплигали довгі покривлені тіні.

— То нічого, — сказав будочник, — то він на мишу. На чужого чоловіка Сірко не так гарчить. — Будочник звівся, крекучи. — Піду й собі гляну на вогні. — Він узяв ліхтар, засвітив його трісочкою від каганця і вийшов, грюкнувши дверима.

Піркес підійшов до кутка і перемацав ще раз знаряддя, які стояли там — три ломы, три кайла, три ключі. Потім знову він і вийняв цигарку. Він нервував.

— Не страшно хіба? — запитала будочникова, осміхаючись.
— На печі страшно, як у лісі вовки виють...
— То правда, — засміялася будочникова. — Олько, не підходь, кому кажу?

Стах перехопив дівчинку і поставив її поміж колін. Мабуть, він теж уже зняв. Він дав дівчинці легеньку „грушку“ по голові. Дівчинка засміялася. Стах ухопив її за чубчик.

— Як тебе звати?

— Ай! — скрикнула дівчинка.

— Хіба Ай? А мама казала — Олька?

Дівчинка залилася веселим сміхом. Стах посадив її на коліна і загойдав.

— Ішла баба дубнячком, зачепилась гапличком, сюди смик туди смик: одчепися, мій гапчик... А ну прокажуй, та тільки не скоро: наша перепеличка мала й невеличка під полукіпком випадпадьомкалася...

Дівчинка зайшлася реготом.

— Перепелицька... випід... Не мозу! — заляскала вона в долоні.

Стах відкрив рот, щоб затараторити ще якусь скоромовку, та двері рвучко розчинилися, і будочник швидко ступив через поріг. За ним, торсаючи хусточку на голові, вскочила Варка — шустра й метка.

— Засвітив... — почав був будочник, віддихуючи, та вже Варка перебила його. — Вже... кліпає... раз засвітив... то вдруге і втретє... Вже!..

Стах, Золотар, Піркес схопилися і кинулися в куток до знаряддя. Піркес проте вхопив в оберемок зразу все і з напругою скинув собі на плечі.

— Я сам. Бери шашки, бомби, гранати, щоб удруге повертатися!

З усім манаттям вони мерщій попростували до дверей.

— Стійте ж, — перепинив їх старий будочник, — хлопці чи ви?.. Як умовились!.. — він перепинив їм шлях до дверей, простягаючи в'язку мотузок. Руки в нього тремтіли. Будочникова заметушилася, дрібно хрестячись.

Піркес вилаявся і скинув ломи на долівку.

— Мерщій!

Всі втрьох вони схопили мотузки, сквапно розкручуючи звиви. Будочник простягся на ліжку, жінка його, осміхаючись, й немов соромлячись, нерішуче сіла поруч.

— Господи, гріх такий!..

Золотар накинув їй петлю через плечі і швидко затишав зашморг через груди.

— Руки, руки... — прошепотіла вона, часто дихаючи йому в лице, — руки ж обкрутять, а тоді усю кругом, щоб устатити не можна було...

Піркес тим часом вже обкручував будочника з ніг до

олови, мов ковбасу. Стах нерішучо держав мотуз над маленькою Олічкою.

— Треба, треба! Крутіть! — захвилювався будочник. — А то скажуть, мале ж на пост збігати могло, чого ви її не послали? Крутіть, хай хоч як, а крутіть...

— Гляди, — посміхнувся й Стах, — плакати, Олічко, не будеш? Вранці ляльку тобі принесу... і цукерок... аж дві... тихо лежи, я легенько... — Він обкрутив злегка дівчинку мотузком і попробував, чи не ріже де.

Черга прийшла до Варки.

— А може мене не треба? — попросила дівчина, — я з вами їду! Їй-богу? А тоді в ліс і пересяджу... Га? Немов і вдома не була? Га? Будьте такі ласкаві...

Дівчині дуже хотілося побігти зразу ж назад, туди на насип.

— Хай! — вирішив будочник за всіх. — Тоді за годину, на полустанок побіжить... — він покрутив головою, щоб розширити мотузку довкола шиї. — І немов людей сповістить... Роти ж, роти позатакайте клоччям... он там, у кутку...

За хвилину Піркес, Стах і Золотар були на дворі. Варка притримала Сірка, і, згинаючися під важкою ношею знаряддя та бомб, вони побігли вгору на насип. Варка нагнала їх зразу ж.

— Давайте, я понесу! — Вона взяла в Піркеса ключі, і вони побігли вчотирьох.

Зліва з насипу було видно полустанок увесь. Червоні й зелені цяточки семафорів, освітлені вікна посту, чотири жовтуваті перонні ліхтарі. Високий ліхтар біля блоку то спалахував, то пригасав. Він блимав тричі вряд, тоді засвічувався на якийсь час і знову блимав тричі. Так і було умовлено з агентом на посту: тільки з станції буде повістка, що німецький маршрут пущений на головну, він почне блимати тричі вряд ліхтарем біля посту.

Миттю Піркес глянув і в правий бік. Там не було нічого. Там чорною запоною стояла ніч — чорне небо, чорний насип, чорний ліс. Лиш подекуди проти зір поблискували невінятно рейки. Дві пари рейок туди в чорну ніч, на захід, на Волочиськ, до австро-угорського кордону, до Німеччини. Туди як у чорну пащу, провалювалися всі маршрути — з хлібом, з цукром, з худобою, з усім народним добром. PZ. N. D. — біліло крейдою на кожному вагоні — Proviantzug nach Deutschland. Селяни відмовлялись давати окупантам хліб — їх били шомполами. Вони не хотіли ставати на збирання врожаю до поміщиків — їх вішали. Вони повставали — їхні села пускали димом, а жінок і дітей розстрілювали з кулеметів та гармат. Окупанти-німці та їхні посіпаки-карателі, люті гайдамаки й офіцерна, гасали по селах з нагаями, багнетами й запальними бомбами. Два місяці тривав впертий залізничний страйк — залізничники не хотіли вивозити заграбоване народне добро;

страйк задавили зброєю, арештами, концтаборами, шибеницями. Тепер німецькі машиністи й кондукторські бригади вели хлібні маршрути за кордон. Щогодини через прикордонну станцію проходив щонайменше один маршрут. PZ. N. D. відкривало позачергово всі семафори, запалювало зелені сигнальні огні.

— Тут! — прошепотів Золотар. — От і стик. — Він обережно поклав долі мішок з бомбами і схопив з Піркесових плечей кирку й лом.

Втрюх вони схилюлися над стиком. Кожний чув гупання свого і ще двох сердець. Ніч була душна, але трохи морозило. Варка запропонувала принести ліхтар і присвітити, але Піркес на неї тільки цикнув.

Розгвинтити треба було тільки один стик. Тоді вибити кілька костилів, підважити і одвести рейку набік, бодай на два вершки. Два ключі клацнули об гайки. Золотар вхопив кайло і почав вибивати костилі. В тиші ночі звуки падали як вибухи — здавалося їх повинно було чути довкола на кілометр. Піт лив, як дощ, залізо лежало тверде й неоковирне. Варка вхопила лом і почала гупати в шпали коло костилів, трошити трухляву сосну. Це було правильно придумано — тепер костилі можна було одвертати набік. Золотар теж вхопив лом. Перша гайка цокнула й покотилася. Треба було поспішати. П'ятнадцять-двадцять хвилин, і маршрут буде на полустанку. Ще три хвилини — і він тут.

— Петарди! — прошепотів Піркес, прошепотів хрипло й гуняво. — Ми покладемо метрів на сто вгорі... Яка тут швидкість на цьому уклоні?

Відповіла Варка:

— Від полустанка він набирає вже до тридцяти кілометрів...

— Значить, він перекинеться просто під схил!.. Я побіжу закладати петарди.

Кондукторська бригада була німецька, але паровоз вели машиніст, помічник і кочегар з депо: старий Парчевський, Волков, Дзюбенко. Як вибухнуть петарди, вони мали плигати з паровоза геть — так умовлено ще завчасу.

Піркес зник ліворуч — тільки неясно манячив його ясніший за ніч силует. Потім і силует зник. Стах крехтів коло гайок. Золотар підважував і вивертав костилі. Варка довбала й витрощувала шпали — на щастя, вони були вкрай гнілі.

— Гляди! — прошепотів Золотар до Варки. — Як кінчимо, щоб зразу ж бігла в ліс. А то, як піймають...

— ... то поведуть до вінця, до того, що дім з ґратами панотця, — відгукнувся й Стах, підкректуючи коло гайки.

Варка хихикнула. Друга гайка дзенкнула й покотилася. Варка хихикала — їй було страшно смішно, і цокотіли зуби. Вона розтросила вже три шпали. Під великий палець пра-

її ноги вона загнала трісочку, але мовчала, лиш інколи приврюючи палець лівою ступнею — щоб не так пекло. Третя рейка приснула спід Стахового ключа. Він випростався і вихнув на повні груди. Голова закрутилась, і він мало не впав.

— Ото! — чи подумав, чи проказав здивовано він, — на весь світ нахваляється, а од вітру валяється... — Він мершій нахилився і взявся до четвертої гайки.

Покінчивши з гайками, Стах кинув ключ і, вхопивши лом, підбіг до Золотаря. Той порався біля шостого костиля.

— Ото досі? — аж розсердився він. — Создав тебе бог а й ніс висякав! — Він ударив по сьомому. Але зразу ж кинув кирку і вхопив лом. Як і Варка, він почав трощити під остилем гнилу шпалу. — Кублиться, як та квочка з курчатами!..

Враз зовсім поруч, за лісом, несподіваним і довгим криком закричав паровоз. І зразу ж луна перекотила його крик через голови і вдарила в схили вапняку за насипом. Поїзд минав останню будку перед полустанком. Ще дві хвилини, і він буде на полустанку. Через лісові хащі прорвалося дрібним дробом швидко й ритмічне стукотіння коліс. Воно наближалося швидко й гучно. Паровоз вдруге кинув у чорну надуху ночі довгий тремтливий свисток. Це був „Щ“.

Піркес виринув з темряви, дихання видиралося в нього з горла з свистом, він тримався рукою за груди.

— Підходить. Одинадцять! — порахував він місця від костилів. — Господи, мало! Не встигнемо... — Поїзд виринув зза повороту перед полустанком і гучно зашипів — машиніст пустив пару. — Не встигнемо більше. Давайте спробуємо підважити... — Він вхопив лом.

Дванадцятий костиль випав. Стах і Золотар, вхопивши ломи, підбігли до звільненого вже біля стику кінця.

— Разом! Ну!

Вони підклали ломи і спробували підважити рейку. Вона не посувалася. Піркес випростався — в грудях різнуло, в рану, яку дістав весною в бою проти юнкерів, немов всвердлювалося щось гострою й довгою спіраллю. Перед очима пішли зелені кола.

— Ще раз!

Варка вхопила кирку і зачепила за кінець рейки. Вчотирьох вони натиснули ще раз. Рейка лежала непорушна.

Поїзд стояв на полустанку, втомлено чухав паровоз. Крізь тишу ночі долинав перегук двох голосів — очевидно, кондукторів.

— Ще! — видихнув повітря Золотар. — Ще кілька костилів треба вибити. — Він кинувся до другого кінця рейки. Стах, Піркес і Варка побігли за ним.

Вони накинулися на шпали осатаніло. Ломи здіймалися вгору і падали удар за ударом в гнилизну шпал біля костилів,

випереджаючи один одного. Тріски злітали високо вгору били в лице. Вони роздовбали ще шість шпал за якихось дві хвилини. Тоді взялися вигинати костилі. І зразу ж побігли в кінель рейки до стику.

Тепер їхня напруга увінчалася успіхом. Вони всі враз відчували, як під тиском ломів і кирки рейка хитнулася і немов відповзла трохи набік. Стах зразу ж тицнув у місце стику кінцем лома — лом провалився й застряг.

— Ще! А-ну разом! — майже закричав він.

Вони напружилися з усіх останніх сил, напружилися до гім, здавалося нескінченним напруженням, і немов попливали за рейкою сами — рейка відчутно посунулася вбік, може на цілий вершок, а може й на два. В кожному разі тепер колеса паровоза не могло вже потрапити на неї — воно мало піти вбік, на шпалу. Піркес посунувся за рейкою теж, посунувся далі, поточився і впав ниць. Стах і Золотар почули, як він тяжко і довго застогнав. І він зостався лежати недвижний. Він був зомлілий, він втратив притомність — Стах і Золотар скоріше відчували, як зрозуміли це. Вони кинулися до нього. Він лежав впоперек рейок, звисивши голову через відсунутий набік край. Паровоз на полустанку крикнув коротко й пронизливо, сюрчок кондуктора також перекотила через насип луна, з труби вдарило кілька разів хутко й гучно клубами диму, і зразу ж часто зачахкали поршні. Поїзд рушив.

— Бери бомби! З насипу вниз! — закричав Золотар вже на повний голос. — Він вхопив Піркеса на руки і, згинаючись під вагою, побіг, покотився вниз. Варка промелькнула мимо нього. Стах біг з бомбами, тісно притиснувши мішок до грудей, щоб вони не трусились. Він дихав так, що заглушав чахкання поїзда. Випереджуючи Золотаря, він прокричав йому просто в вухо:

— Біжи чимдалі в ліс! А я сам зостануся й буду кидати. Дамо чосу і ззаду, і з носу!

Але бігти далі Золотар все одно не міг. В тридцяти кроках він спустив на траву неживе Піркесове тіло і впав поруч сам. Тоді, не гаючи й секунди, вони з Стахом почали виймати бомби з мішка. Варка кинулася до Піркеса і схилилась над ним.

— Господи! У крові! — скрикнула вона.

Піркес лежав, закинувши голову, і по щоці спливав в нього тоненький струмочок крові.

В цю хвилину вже не стало нічого чути за стукотінням коліс — поїзд із швидкістю тридцяти кілометрів котився в уклон і вже рівнявся з будкою.

— Петарди! — встиг ще гукнути Стах. І саме цієї секунди кілька сухих випалів злилися в один.

Другої секунди вдарило стільки ріжних звуків, що вони немов билися один об один, один одного збиваючи й знищуючи.

першу то був страшний скрегіт великої маси металу, але разу ж стався сильний і короткий вибух, і ту ж мить все обернулось на потужне, скажене шипіння, на вереск пари, що видиралася з безлічі щілин. Потім хрускіт і крахання маси розтрошеного дерева заглушив це, і довгий, але короткий, блискавичний, але нескінченний брязкіт буферів від початку поїзда в самий кінець закінчили все. Тільки парашала десь попереду, та страшно кричав людський голос — страшно й голосно, немов у порожнечі або в тиші.

Золотар нахилився над мішком і змахнув бомбою над головою.

— А люди? — почув він голос, здається, Варки, а може й Стаха.

— Німці! — закричав він. — Окупанти! — пошпував він. — Вороги!

Блиснуло коротко й страшно, і гучний вибух розкрив і тишу, і ніч.

Стах розмахнувся, і другий вибух розітнувся секундою пізніше. Короткий спалах вогню видер з ночі темний обрис нахилоного набік паровоза, два червоні вагони один на одному — PZ. N. D. біліло на дверях — і цілу шеренгу далі колесами догори. PZ. N. D. Золотар розмахнувся втретє, і Стах зразу ж кинув ще дві. Три спалахи злилися з гуркотом вибухів, і в тримтливому сяєві блискавок Стах побачив, як опритомнілий Піркес помалу сідав, тримаючи бомбу в руках. Стах схопив ще дві бомби і, відбігши вбік, пошпував їх поїзду в хвіст. В цей час і Піркес вже розмахнувся і кинув, але він був немічний, і його бомба впала кроків за двадцять попереду. Її вибух кинув вихорем повітря й землі просто в лице. Піркес знову впав, а Золотар відчув, що йому лоб заливає чимсь гарячим. І очі зразу ж запливли червоним. Він витер лоб і протер очі рукою. На лобі заскиміло й запекло: його поранило скалками бомби.

— Біжімо! — підбіг Стах. — Горить!

Темінь ночі довкола розбитого поїзда немов порідшала. В прольоті між паровозом та купою потрошених вагонів немов світилося. Язик полум'я раптом виплигнув звідтіля і вибух іскор вдарив угору. Запальні бомби зробили своє — поїзд починав горіти.

Тої ж хвилини вдарило кілька пострілів з гвинтівок, і кулі засвітали десь високо через ліс. Варта поїзда очутилася після першої несподіванки і кинулася стріляти в темінь ночі навмання. Вона ж не могла зразу визначити, навіть, з якого боку був ворог. Стах розмахнувся і кинув ще, останню гранату. Вона розірвалася з гучним вибухом.

Підхопивши Піркеса під руки і за ноги, Золотар з Стахом бігли вже стежкою в ліс, зашпурхаючись і падаючи. Піркесові руки волочилися по землі.

Зразу ж за будкою вони звернули на дорогу і звідти у долинку. Унизу всі звуки зокола враз немов відійшли далі—зробилися тихші й м'якші. Шипіння пари вже майже стихло. Зграї птахів, сполошені гуркотом вибухів і стріляниною, металася з пронизливими криками угорі. В селі за лісом часто й хрипко бив церковний дзвін—на гвалт.

Стах і Золотар бігли так, що давило в грудях і стискало серце—здавалося, вони вже давно не дихали. Шая від кожного струсу тихо зойкав і стогнав. Кров заливала Золотареві очі, і він не мав як її стерти з очей. Постріли з гвинтівки все пахкали позаду—кумедні й безпомічні, мов дитячі. Рожева заграва здіймалася зза лісу, мов передсвітанок, і в ній тремтіла хвиляста лінія лісових верхів'їв...

Долиною йшов вітерець і він приніс пах горілого зерна. Окупанти не їстимуть заграбований хліб!..

Харків, 1937 р.

Антон Шмигельський

ПРОЩАННЯ ПІЛОТА

Хвилина прощання. Ти в дружньому колі
Стоїш під промінням ласкавих очей.
Над обрієм сонце зринає поволі
І промінь, як руки, кладе на плече.

Воно ніби каже: „Мужній перед боєм!
Тобі подолати незвідану даль —
Від зор над Москвою, над віссю землею,
Над кригою, мороком, буйним прибоєм
До Мексики відстань візьми — загнуждай!“

І ти стрепенувся — пора відлітати:
— Соратники, друзі! Чудова земля!
Спасибі тобі, наша зоряна мати,
Що вивела в світ і зростила крилатих,
Зростивши, на подвиг синів повела!

— Соратники, друзі! Не винайти слова
Про гідність і гордість, що в серці живуть —
Стихія навіпів материк розколола,
А ми, щоб з'єднати, торуємо путь,
І дальні народи нам руки дадуть!

Ця путь, невловима з безмежних віддалень,
Як мрія, привабила наші серця.
Спасибі тобі, найкрилатіший Сталін,
Що мрії людей ти підняв і скристалів
На мужність орлину і волю бійця!

Останні слова підхопили мотори.
— Щасна тобі путь! — ми гукаємо вслід.
О, скільки очей піднялися угору,
Тобі посилаючи в даль неозору
Твоєї вітчизни любов і привіт!

Жовтень 1937 р.
Харків.

* * *

На поля спадають роси,
Спіють колосочки.
Я радію, що ростуть
Хороші синочки.

Перший — знатний тракторист,
Степ широкий крає,
Другий — високо у небі
Соколом літає.

І на третього синочка
Любо подивиться —
Хоче бути агрономом,
В вищій школі вчиться.

Записав Левченко в артілі „Іскра“, Ізюмського р - ну.

Я. Кальницький

СИН

ОПОВІДАННЯ

На майдані, біля трамвайної зупинки, над цілою горою чемовданів і клунків, сперечались двоє старих — чоловік і жінка. Жестикулюючи, раз-у-раз шарпаючи свою сиву бороду, він доводив: ніж чекати трамваю й їхати в тісноті з усім багажем, а потім тягти його на собі чорт зна куди — чи не краще й простіше найняти автомобіль. Вона ж звертала його увагу на те, що до столиці вони приїхали в громадській справі, що громадську копійку треба берегти, та й взагалі нічого з ними не станеться, коли вони самі понесуть свій багаж і поїдуть трамваєм ...

— Автомобілями кататись, — додала вона, — і качка — працює, аби совість дозволила.

— Сорок років я живу з тобою, — відказав на це старий, — і сорок років ти командуєш! Хоч би заради свята поступилася.

Потім він почав розпитувати прохожих, як краще проїхати до гуртожитку консерваторії. Діставши потрібні відомості, вони втягли свої речі в вагон і поїхали.

Швейцар гуртожитку незадоволено насупився, коли вони через сорок хвилин ввалились до вестибюлю з усіма своїми незграбними чемоданами й оклунками.

— Нам потрібен товариш Молокіш, студент. Він тут вчиться на скрипці, — звернувся до швейцара старий.

— Високий, чорнявий, вродливий, — додала стара.

— Доведеться заждати, — холодно відповів швейцар. — Товариш Молокіш зараз на репетиції. Свято ж ...

— А звісно, свято! Та ми й приїхали, щоб привітати, подарунки передати ...

Кілька хвилин вони сиділи мовчки, розглядаючи стіни вестибюлю. Потім швейцар спитав:

— Син вам, чи як, товариш Молокіш?

Стара чекально глянула на старого. Той, чогось ніяковіючи, відповів:

— Це — хитромудра історія ... Коли хочете, навіть син! Ні, більше, ніж син!

— А звісно, більше,— підтвердила стара.

— Бачте,— продовжував старий,— син це просто: народили його, значить виховуйте. А це був хлопець... Звичайний хлопець-сирота. Маленький, чорненький...

— І голодний,— укинула стара.

— Років вісім було йому, не більше,— вів далі старий.— Мати померла з якоїсь внутрішньої хвороби. А батька куркулі через вікно застрілили. Батько був у нас в правлінні. У нас тоді комуна була. Тепер у нас артіль, а тоді комуна. Єврейська комуна! Ми всі комунари-євреї, а він, єдиний молдаванин, був у нас в правлінні. Червоний партизан, чоловік великого розуму! От залишився хлопець сам-один. Нікого й нічого у нього нема. Хотіли його забрати до дитячого будинку, та ми постановили на загальних зборах, що сини нашого товариша повинні виховувати ми самі... Ну, от, виховали... Соромитись не доводиться...

— Талант,— зажмуривши очі, сказала стара.

— Талант,— продовжував старий.— Такого веселого хлопця ще не знав. Все він грає. І, головне, на чому завгодно. На ложках грає, на каstrулях грає, на пилці грає... На дудці, то аж за душу бере! А як нічого нема під руками, зірве собі з дуба листок—і грає на ньому.

— Справжній соловей,— вкинула стара.

— А шибеник був,— продовжував старий,— не приведи господи! Ми—бездітні, і жив він у нас. Так постановили виховувати разом, а жити, щоб у нас. А живемо ми на самому кордоні. Ось ми, а ось „вони“—через ріку. Ви б бачили, що виробляв наш Тома! Він навмисне пас телят на самому березі. Телята пасуться, а він грає на дудку. Та ще як грає! Ви ніколи не чули чобанеску? Авжеж тут її не грають... Це знаменита музика. Він грає, а на „тому“ березі селяни збираються й плачуть...

— Розуміється, їм є чого плакати,— додала стара.

— Я прошу не перебивати,— строго сказав їй старий.— Чобанеска—це старовинна молдаванська пісня. Там співається про те, як колись давно, дуже давно, чабан пас вівці... І ось упав туман. Чабан не бачить ні овець, ні собак. Сів він над кручею і гірко плаче. Довго плаче. І дудка плаче. І селяни на „тому“ березі плачуть. А Тома, товариш Молокіш теперішній, веде свою пісню далі... Ось бачить чабан, щось у тумані рухається. Він біжить назустріч. Та то не вівці, то вітер жене сухі стебла. Знову сидить чабан і плаче. А овець нема, туман густий, і в тумані виють вовки.

— Ой, як виють,— знову вкинула стара.

— Завжди вона мене збиває... Да, так виють вовки... Жандарми на тому березі розганяють людей. Щоб ми не бачили як там плачуть. Прикордонні солдати їхні, ті людей не розганяють—самі слухають, і за це їх здорово б'ють, просто на

аших очах... Завжди вона перебиває! На чому я зупинився? Га, і раптом сонце! Воно сходить у пісні, як у житті. Велике, сні й тепле! Стає радісно, весело. Туман розходиться. Бачить бан, ось ідуть вівці, а собаки женуться за вовками... Він ривається на ноги й танцює... Вівці бігають навколо й мечають... Деревка кивають головами... А сонце світить, гріє. От який шибеник був наш товариш Молокіш!

— Талант,—знов не втерпіла стара.

— Бачимо ми,—продовжував старик,—росте великий музикант. Вирішили на загальних зборах, що великому музику грати на весіллях, на вечорницях—не діло, учитись треба. Спочатку послали його до професора в Одесу, а от тепер, третій рік він вчиться у вас в консерваторії. Ну, і як, скажіть, будь ласка, добре вчиться?

Швейцар в задумі схилив голову набік, погладив свою вухнасту бороду й поважно сказав:

— Вчиться добре... Талант у нього справді... Подає великі надії. На Жовтневі свята його виділили концерти грати... Крейсера, Паганіні теж... Серйозний студент, нічого не кажеш...

— А бачиш?—переможно глянула стара на чоловіка.

— Що бачиш? Хіба я сам не знаю! А скажіть,—голос старика впав до м'якого шепоту,—як він, не курить ще?

— Цього за ним не примічали,—так само поважно відповів швейцар.

— Ну, а той... як його... випити, як він у вас?

— Не п'є, строгий молодий чоловік...

— От бач? Я ж казала,—не втрималась стара.

— Що казала! А я що казав? Ви, товаришу, не ображайтесь, але я маю ще одне запитання: теперішні молоді люди, самі знаєте... Так ось, як він, як би його сказати?—щодо жіноцтва, як він себе поводить?

— Та звичайно... Ходять до нього, розуміється, дівчата, але здебільшого по музикальній спеціальності. А так, щоб щонебудь,—цього не примічали...

— Розуміється, по музикальній,—закивала головою стара.—Тільки по музикальній...

— Прошу не перебивати. Значить, по музикальній? Ну, як по музикальній, то нічого... Йому, знаєте, тільки вісімнадцять років. Це добре, що по музикальній... Талант треба берегти!

В цей час у вестибюлі з'явився високий, стрункий молодик, зі скрипкою під пахвою. Угледівши старих, він кинувся до них:

— Арон! Роза!

Міцно обняв і поцілував старого, потім стару...

Старик відкашлявся, пригладив поли піджака, випнув наперед груди і урочисто заявив:

— Товаришу Молокіш, від імени єврейської артілі „Нове

життя" передаю вам братерський привіт з наступним святом Великого Жовтня... Нам доручили передати тобі... гм... гм... гм... вам... доручили... Та що там доручили! Дай, Томочко, я тебе поцілую, синку!

Він притяг до себе юнака й сховав голову в нього на грудях.

Потім всі пішли нагору, в кімнати студентів, і швейцар поважно ніс за ними оклунки, солідно покашлюючи в рукав.

З російської переклала
Марія Пилинська

Павло М'якушка

ПІСНЯ

Село над Дніпром веселиться,
Співає щасливих пісень.
Танцюють діди й молодіці,
Вертиться гучна карусель.

Це свято у нас урожаю.
— Країно, прийми урожай! —
У військо синів виряджаєм,
А радість, пісні, як у май.

У школах, у хатах привітних
Назавжди погас каганець,
Це ж Сталін дав сонце і світло —
Колгоспів заможних творець.

Нам жить, веселиться, радіти,
Співати щасливих пісень.
Всміхаються радісні діти
Рожевіє радісний день.

* * *

Ой піду я до річеньки
Та й Берестової,
Наберу я з криниченьки
Води ключової.

Буду грядку поливати —
Усміхнеться мати,
Будуть квіти біля хати
Пишно розцвітати.

Вип'єм квартиру непочату —
Щастя в нас і воля,
Розшукали ми, дівчата,
Та й для себе долю.

Як же нам та не радіти —
Ми заможні стали,
Ой щасливі в тебе діти,
Любий батьку — Сталін!
Конституцію вивчаєм.
Сталінську в колгоспі,
Всі слова в ній незвичайні
Зрозумілі й прості.

Ой гай мати, біля хати
Та й шовковая трава,
В мудрім сталінським законі
Всі записані права.

Друкуємо один з варіантів, записаний М. Бездітком в с. Сінному,
Богодухівського р - ну, від колгоспниці Ганни Соловйової.

Марк Черняков

ПРО НАРОДНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

Товариш Сталін на XVI партійному з'їзді казав:

„... Період диктатури пролетаріату й будівництва соціалізму в СРСР є період розквіту національних культур, соціалістичних змістом і національних формою“.

І чи не ми, щасливі сучасники Сталінської епохи, є живими свідками цього розквіту культури великого українського народу!

Український народ! Тяжко експloatований у минулому, скутий раніше канцюгами економічного, політичного й національного рабства. Народ—Прометей, що випростав після визвольної Жовтневої революції могутні крила вольності, покликав до життя великі сили й таланти народні, що ввійшов як переможець до могутньої й щасливої сім'ї радянських народів, що йде все до нових і нових перемог під сонцем Сталінської Конституції.

Українська література! Література великого народу, що співає найпрекрасніших і мужніх пісень. Література народу—співця, народу—мрійника, народу—героя.

Тарас Шевченко! Поет народний передусім. В його віршах, пристрасних, широким, широким, як поля України, і гнівних, як пригноблений так довго народ його, відбився й заблищав віками обкрадуваний народ—талант.

Коцюбинський і Франко, Леся Українка і Марко Вовчок, що відбили своїм творчістю найпотайніші думки, найпалкіші мрії, найбагатші і найкращі почуття свого народу!

Чи ж не їх єдиними наступниками по праву, прямими спадкоємцями найпередовіших рис їхньої творчості є молода, ростуща, квітнуча буйним життям радянська українська література, що глибоко йде своїм корінням у саму товщу великого визволеного народу!

Український народ—народ героїчний, і такий народ має право вимагати й вимагає від своїх митців літератури, що стояла б на рівні тих ідей, якими живе він сам.

Аналізуючи літературу своєї епохи, М. О. Добролюбов гірко відзначав:

„... Досі наша література майже ніколи не здійснювала свого призначення: бути виявом народного життя, народних прагнень. Найбільше, до чого вона доходила, полягало в тому, щоб сказати або показати, що є й у народі дещо гарне“.

(М. О. Добролюбов „Про ступінь участі народності в розвитку російської літератури“).

І, мріючи про справді народну літературу, палкий критик-демократ намагався накреслити риси цієї літератури:

„Народність розуміємо ми не тільки як уміння змалювати красоти природи місцеві, вжити влучний вираз, підслуханий у народі, правдиво подати обряди, звичаї тощо... Але, щоб бути поетом справді народним, треба більше: треба пройнятися народним духом, прожити його життям, стати вривень із ним, відкинути всі заботи світів, книжної науки тощо, глибоко відчуті все тим простим почуттям, яке властиве народів...“

(М. О. Добролюбов „Про ступінь участі народності в розвитку російської літератури“).

Шляхами творення такої літератури іде українська радянська література — одна з великих дочок радянської літератури, найсміливішої, найідейнішої, найпередовішої й найпрекраснішої літератури світу.

Складні шляхи творення такої літератури. Але саме цими шляхами, шляхами народності ідуть кращі її представники.

Таким шляхом іде поет високої культури й великої внутрішньої емоційності — Павло Тичина.

Питання про народність поета, про легкість його сприймання й близькість його творчості до широких мас хвилює поета дуже давно. Ще в „Листах до поета“ дівчина пише до Тичини:

„Чи я у полі, чи в лісі —
Усе мені здається:
У вас у книжці не живе,
А тут живе, сміється...“

І Тичина з мукою шукає простих і величних слів, які відбили б живі почуття, думки й прагнення народу. Шукає і знає, де їх шукати.

„Про вас недавно хтось писав:
„Поезії окраса“.
А все ж таки у вас не так,
Не так, як у Тараса“.

Саме в творчості великого революціонера-демократа Тараса Шевченка шукає він зразків поезії, близької сподіванням українського народу.

Рвучи з символізмом, з його рахітними сонетами й тріолетами, він прагне до простого, зрозумілого вірша, близького формою, розмірами й мотивами народній поезії. Сміливо й мужньо рубає Тичина всі пута, що в'яжуть його з „предтечами анестезії“, з „плюсклими пророками“, казенними „поетами-офіціантами“, фальшивими буржуазними естетамі, поетичними еротоманами, буржуазними націоналістами. Рубає для того, щоб віддати свій натхненний талант новій Україні, Україні визволеній, Україні соціалістичній.

У мужній поезії „Відповідь землякам“, поезії, яка продовжує якоюсь мірою кращі зразки громадської лірики, поезії щирій і в вищій мірі благородній, Тичина, кажучи про націоналістів, пише:

„Немов той Дант у пеклі,
стою серед бандитів і злочинців,
серед пузатих, ситих і проложних,
серед дрібних, помстливих, тупоумних
на купі гною жовчного, що всмоктує, затягує на дно:
співай, поете, з нами в тон!“

Стою — мов скеля непорушний“.

І вже величезним пафосом засудження овіяно заключні строфи цієї поезії:

„О, будьте прокляті ви всі — я вас не знаю!
Не доторкайтесь, не вийте!
Болото власне — ви казали —
от двері до раю,
а нишком думали: нехай,
лиш дайте підрости,
ми ще покажем, хто ми є.
Підуть поети з нами і народи.
Не буде чвар, не буде зла,
коли замість кривавих стягів
усі побачать над собою
свого ж таки дзьобатого орла...
Пішли. Загрузли. Розгубились.
В погромах захлинулись. Упились ...
О, будьте прокляті ви ще раз!
Душі моєї не купить вам
ані лавровими вінками,
ні золотом, ні хлібом, ні орлом.

Стою — мов скеля непорушний“.

Сказавши так один раз, поет вже нерозривно зв'язує всю свою творчість з народом.

Цей зв'язок поета з народом виходить далеко за рамки простого і, ми б сказали, плоского копіювання зразків народної творчості, за рамки такої популярної останнім часом, в кращому разі поетичної інтерпретації, а найчастіше — безсоромної фальсифікації народної пісні. Ні, не це робить творчість Тичини близькою народові.

Не українська екзотика, не пісенні народні ритми, підслухані в народі, не незвичайна оригінальна форма його „Пісні про трактористку“ та ін. поезій самі по собі захоплюють нас, а насамперед зміст цієї своєрідної національної форми. Сама форма дорога нам тому, що вона так прекрасно і так безпосередньо відбиває те, чим жили раніше і чим живуть сьогодні широкі маси народні.

Тільки новий комплекс громадських відносин, стверджуваних у його поезії, і нове сприймання, нове розуміння світу, ясність шляхів розвитку народних мас роблять його твори справді народними.

Але народ, чуйний і уважний до творчості своїх поетів, нагородивши їх своєю любов'ю, ніколи не прощає поетам збочень від того, за віщо він їх полюбив, бо народ ніколи не вшановує своєю любов'ю того, що стоїть нижче або пнеться стояти „вище“ його понять, почуттів і сподівань. Народ, що звільнився від віковичного рабства, прилучається до справжньої культури, любить справжнє мистецтво, а дрібнобуржуазне сюсюкання тільки ображає кращі почуття його. Ось чому він лишається цілком холодний до сумнівних експериментів навіть кращих своїх поетів. Ось чому почуття досади викликають у нього такі вірші того ж таки Тичини, як :

„О ні ми ясно кажемо
з заводом школу зв'яжемо
у всі знання узуємось

врізаємось шлюзуємось
політехнізуємось

Штурмуем панські устрої
у нас доба індустрії
в нас темп і тлум понтонові
труди і дні двотонові
залізобетонові

Нехай Європа кумкає
а в нас одна лиш думка є
одна одна турбація
традицій підрізація
колективізація* і т. д.

Такого роду словесне штукарство лишається чужим духові великого народу, навіть тоді, коли поет вдається до нього, виходячи із щонайкращих намірів вишукування нових, незвичайних образів, словосполучень і неологізмів.

„Жалюгідна доля поетів (хоч би якої вартості вони були, зрештою),— писав Пушкін,— якщо вони змушені пишати подібними перемогами над забобонами смаку“.

„Є вища сміливість. Сміливість винаходу, створення, де план широкий обіймається творчою думкою“.

Така сміливість близька духові народному. За цю сміливість народ ладен завжди вшанувати своїх поетів гарячою любов'ю, і саме до цієї сміливості повинен іти поет такої величезної поетичної сили, як Павло Тичина.

Менш рішуче, але тим же шляхом народності розвивається творчість і іншого українського поета — Максима Рильського.

Ми пам'ятаємо ранні вірші поета. Опрацьовані вправною рукою майстра, що ховається від життя в горезвісну башту із слонової кістки, витончені й звніжені,— вони лишалися тільки кволими, нетривкими, хай навіть вишуканими, але тим більше немічними витворами. І широкі народні маси завжди лишалися холодні й байдужі до переживань поета. Він не хвилював їх, бо стояв далеко від них, він не кликав їх до боротьби, бо їхня боротьба не хвилювала його. Зате, якою любов'ю вшанував народ вірші того ж поета, коли, порвавши з безкровним, позбавленим будьякого народного ґрунту, символізмом, пройшовши складний і надзвичайно повчальний творчий шлях, поет прийшов до „Пісні про Сталіна“.

Прості, проникливі слова цієї пісні схвилювали широкі маси; краше почуття, сподівання й мрії народу, втілені поетом у могутній рефрен:

„Слово Сталіна між нами,
Воля Сталіна між нас!“

зблизили поета з народом, бо це його (народу) любов до Сталіна відбилася й заблищала в кований поетичний строфі, бо це його (народу) воля до боротьби й перемог під проводом великого Сталіна склала плоть і кров цієї пісні.

І народ по заслугах оцінив поета. Інакше не можна пояснити того успіху, яким користується пісня.

Цим шляхом народності іде поет і в своїй дальшій поетичній роботі ; про це свідчить книга поезій 1933 — 36 рр.— „Літо“.

Те, що Рильський зумів відчутти настрої народу і знайшов прості, процикличіві слова для своїх поезій („Журавлі“, „Дошова трилогія“, „Жовтень — Листопад“ та ін.), наближає ці поезії до українського народу. „Прожити його (народу) життям, стати врівень з ним“,— ось те, що нам здається, треба ще Рильському, щоб стати поетом свого народу.

Наблизити свою творчість до народу, поріднити її з народом, відбити в ній героїчні події нашої епохи прагне й Микола Бажан, письменник великої поетичної культури. Такі його речі, як „Пісня бійця“, „Людина стоїть в зореносім Кремлі“ і нарешті поема „Ніч перед боєм“ яскраво говорять про це, але зайвий раціоналізм, штучність, вишуканість, своєрідна чопорність заважають поету відбити величні, але тим більше прості почуття народу. Холодним і байдужим лишається читач до навмисно ускладнених, але чужих йому ремінісценцій Бажана:

„З'ясовано :
Всякі божествені Януси
Насправді вдивляються тільки назад,
І манна надземності,
Манна гуманності
Змінила хемічний свій склад.
Та й прізвисьце інше учені їй видали,
Як дару сучасного неба і слід,—
Звучать голосніше за герцогські титули :
Діхлордіетілсульфід“.

(„Смерть Гамлета“).

Але той же народ з радістю буде читати хвилюючі рядки з поеми „Ніч перед боєм“, в якій поет одмовляється від штучної орнаменталістики і простими ширими словами збуджує в ньому найкращі почуття.

„... Моя багатомовна земля !
Я чую, як ти встаєш,
Я чую, як ти йдеш.
Я чую — приходиш ти.
Для моря твоїх людей
Замало старих узбереж,
Для моря твоїх людей
Замало уже висоти.
Приходить народ звідусіль
І літерами ста мов,
Розписується на листі
Під рубрикою „делегат“.
Прийшов Зенгезур і Баку,
Карабах і Тіфліс прийшов
І поруч московських бійців
Стоїть урочистий тат.
Астраханський матрос і лезг,
Зіпершись разом до стіни,
Алфавітом різних рас
Читають одне і теж.
Я чую, як ти встаєш ;
Я чую, як ти йдеш,
Як люди твої встають,
Кулеметчики й чабани

Отрушуючи з чобіт
Порох мінгрельських меж,
Поважно питає грузин
В донбасівця про Перекоп,
Я чую, як ти йдеш ;
Я чую, як ти ростеш ;
Як людство твоє встає
Архітектор і рудокоп".

Та ж сухуватість і розсудочність була притаманна багатьом віршам іншого поета Т. Масенка. З тим більшою радістю прочитає читач новий його роман „Степ“, в якому кожний рядок знайде відгук в серцях народу, бо це його почуття відбив поет в простій, позбавленій манірності, формі.

Великим простим почуттям, яке має народ, зігріто поезії раннього Володимира Сосюри. Ліричні герої Сосюри — або історичні, або художні образи людей з народу. В них висловлені: або любов, або ненависть; або журба, або радість народу. Вони роблять те, про що мріє, за що бореться, що створює сам народ. Вони виявляють народну мудрість простими й виразними словами. Тому такі живучі, такі яскраві, такі переконливі образи, створені Сосурою в цей ранній період його творчості.

Тому то нас продовжують хвилювати і сьогодні гнівні слова його „Відплати“, тому то ми надовго запам'ятали настрої, якими овіяно поему „Червона зима“, що безперечно відбила найкращі почуття й прагнення молоді цих незабутніх років героїчної боротьби й перемог.

Але саме через ці високі вимоги, з якими підходить народ до оцінки творів своїх поетів, він відкидає, як чуже інтересам і прагненням його, багато з того, що написав Сосюра пізніше, під впливом на його творчість ідей безперечно ворожих народові.

Про літературу майбутнього Володимир Ільїч Ленін у статті „Партійна організація й партійна література“ писав :

„... Це буде вільна література, бо вона служитиме не пересиченій героїні, не нудуючим і хворим на ожиріння „верхнім десятком тисячам“, а мільйонам і десяткам мільйонів працюючих, які становлять цвіт країни, її силу, її майбутнє“.

І десятки мільйонів трудящих, що становлять цвіт країни, її силу і майбутнє, гнівно відкидають, як чуже, як негідне їхньої уваги, творчість тих поетів, які проходять холодні й байдужі мимо країни, мимо її людей, мимо їхніх почуттів.

І хоч би в яку пишну тогу філософування намагалися вбирати ці поети свої вбогі думки, народ безпомилково розгадає за нею мізерність думки, бідність пристрасей, чужість його інтересам.

І ні широкомовним, обіцяючим назвам книг, типу „Під гарячим небом“ М. Доленга, ні мізерним думкою і вбогим формою віршикам з тієї ж книги не обманити почуттів народу.

Де немає любові до свого народу, там немає багатства змісту, де немає багатства змісту, там немає й багатства форми, там немає художності, там немає прекрасного.

І ніяка балаканина тут не стане в пригоді поетові:

„Міста народжуються. Люди
Перебудовуються. Дні,
Такі однакові та різні всюди,
Шикуються в рядки ясні,
Де звіт майбутньому —
Не на папері,
А зміст життя,
Коди минуле каламутне
Одспівано без вороття“.
(М. Доленго „Харків“).

За нею, за цією балаканиною, народ завжди розгадає чужу, ворожу
йому творчість поета, який ще 1920 року заявив:

„Дно дня порожнього. Ти — спомин,
Квіток давно зотлілих мед.
Вони всі зникли поперед,
А я живу, мов їх відгомін.
Старе лишилося позаду.
Нового не знайти ніде.
Як мертвий тягар, упаде
На мене ніч за білу зраду“.

Народ ніколи не прощає своїм поетам і іншого, — він не прощає їм
спотворення своєї історії, як не прощає їм вульгаризації почуттів і харак-
терів кращих своїх синів, що віддали своє життя за світле майбутнє. Ось
чому він без жалю викреслить із своєї літератури такий твір, як „Трипіль-
ська трагедія“ Л. Первотамського — твір крикливий і схематичний, безкров-
ний і бездушний. Ось чому він без жалю викреслить із своєї літератури
низку ворожих троцькістських віршів Первотамського.

Скільки чужої народові байдужності мусив мати Первотамський, щоб
ясний образ Ратманського малювати так:

„Ратманський — революціонер і скульптор,
Натхненний артист мистецтва революції,
Піднесений служка чинного культу —
На мить закам'янів у муці.
Тільки на мить йому защемило образою
І вже розчавлено.
Ще поборемось ми,
Ще позмагаємось, чортова дичавино“.

Який байдужий до історії свого народу мусить бути поет, щоб фінал
„Трипільської трагедії“ малювати такими спрощеними, бездушними засобами:

„Ця ніч кінчала день байдужий,
червневий день трагедії повстань.
Пошана Мертвим!
Встань,
Мій друже!
Володю Демерець!
Нема тобі могили,
Приходиш до мене у сні, Володю.
Милі мої, милі мої, милі...
Голова — як колода!
Бурштейн,
Полонський,
Шейнів,
Заверуха,

Ратманський,
Димерець,
Палій,
Олено Фрук —
Немає вас,
Забрав скажений бій“.

І не випадково творчість Первомайського в своїй основі антинародна.

* * *

Шляхом народності йдуть і на цьому шляху мужніють і молоді українські радянські поети.

Органічно зв'язані з усім життям свого народу, народжені в огні революції, зростаючи в роки великих боїв за соціалізм, різносторонні й уважні до переживань своєї епохи, поети мислі й хвилювання, вони дедалі частіше звертаються у своїй творчості до спадщини Шевченка і скарбниці народної мудрості — українському фольклору.

Вплив народної пісні на творчість молодих величезний і безперечний. М. О. Добролюбов у статті „А. В. Кольцов“ писав:

„Але у нас мало пісень веселих ... Здебільшого наші народні пісні позначені тяжким смутком. То в них плаче мати за сином, або дівчина за нареченим; то молодичи скаржиться на суворість і лють свекрухи; то добрий молодець на чужодальній стороні тужить за рідним краєм у розлуці з усіма милими його серцю; то бідняк, убитий своїм горем, журиться, що нічого не має й живе в зневазі. У всьому видно бажання чогось, прагнення до якоїсь кращої долі, якийсь поривання душі, але поривання невідразне, непевне, що часто знищується само собою“.

Та народ, що зірвав з себе кайдани страшного рабства, співає нових чудових пісень. Вслухайтеся в ці нові пісні — вони стають відбитком нового, щасливого, створеного Сталіним життя. Слава Сталіну і його партії, відвага й мужність, велике прагнення творчості, благородство й гуманність, високі ідеї інтернаціоналізму й безмежна відданість справі своєї батьківщини звучать у цих нових піснях, і саме ці нові пісні беруть в основу своєї творчості молоді українські поети.

Дві лінії впливу народної творчості на поезію молодих знаходимо ми.

Перша лінія, на нашу думку найпоширеніша, але, на жаль, не найважливіша, це, так би мовити, лінія формального впливу.

Молоді поети в своєму благородному прагненні до народної творчості широко використовують формальні, зовнішні прийоми народної української пісні. І тоді такий поет-комсомолец, як Ігор Муратов, пише цикл „Весільні пісні“ („Молодняк“ № 5, 1937 р.) :

„На вулиці — розгулиці
Бабуні співають.
Виспівують, приспівують
Та ще й примовляють:
— Дівчаточки, онученьки,
Годі танцювати,
Беріть своїх чорнобривих
Та й ведіть до хати!
Дівчаточки - фіалочки
Місяць не зогріє,

Вам байдуже, дівчаточки,
Бо ви ж молодії.
Любенько вам на вулочці,
Як на морі чайці;
Дайте хлопцям по булочці,
А старим по чарці!
Нам поночі, голубочки,
А вам іще рано,
Ой, і добре вам у світі,
Та й нам не погано!"

Вірші написано під виразним впливом народних пісень, вірші, в яких широко використано прийоми народної пісні, але вірші, про народність яких навряд чи можна говорити всерйоз.

Або такий поет, як Іван Вирган, що широко використовує в своїй творчості ритми, композиційні особливості і лексичні скарби української народної пісні (книга поезій „Сад дружби“), і все ж іще мало наближається цим до народної творчості.

Друга лінія, другий, вищий ступінь — це коли ці ж молоді поети використовують формальні особливості народної пісні для того, щоб втілити в своїх творах ті великі почуття й прагнення, якими живе наш народ.

І тоді той же Муратов пише такі вірші, як „Лист до Мадрида“ та „Нездолання Іспанія вперед“, вірші, зігріті священним почуттям інтернаціональної солідарності, вірші, в яких засяяли найблагородніші почуття любові нашої молоді, всього нашого народу до героїчних бійців за вільну Іспанію, і вірші про велику хартію свобод — Сталінську Конституцію, яка окрилює народи Країни Рад на нові й нові перемоги.

„Ось крила, на яких з імлі
Творцями світу виростаєм;
Ось правда вільної землі,
Безсмертна правда людства — Сталін“.
(„Правда“).

І нещодавно закінчену поему „Остап Горбань“, сповнену героїзму, м'якої народної лірики, й глибокої щирості. Поему, в якій поету пощастило змалювати переконливий образ більшовика, що піднімає народ на з'єднання з революційними загонами.

„Сім день як з фронту я приїхав,
Сім день, кажу: громаду склич.
Не хочуть люди? Для потіхи
Отак говориш! Переліч —
Сто ... двісті душ тобі знайду я,
Котрі зі мною згодні йти!
І я тебе не агітую,
Та двісті першим будеш — ти!“
(Остап Горбань).

Або той же Вирган пише такі вірші, як „Мати“ й „Присяга“, вірші, в яких відбито життя, думи й прагнення його народу:

„... Ходім приймать присягу, Катерино.
Кому ж її приймати, як не нам —
Прекрасної радянської України
Законним молодим хазяїнам?

Нам із тобою є за що стояти,
І вмерти є за відо — багачі!
У нас земля і земляки багаті,
У нас пісенні золоті ключі.

.....

Так будьмо ж мудро - вдячними країні,
Як ця весна, що й мертве оживля.
Ти чуеш — сік тече у деревині?
Ти чуеш,— як ворухиться земля?

То хліб росте, то йдуть важкі гармати,
То дзвонять гострі підняті шаблі.
Ходімо ж братню присягу приймати
І присягати сталінській землі!"

(„Першотравнева присяга“).

Або інший талановитий комсомолец — поет Андрій Малишко піднімає пісню про нашу любов, про своїх відважних друзів, про свою батьківщину :

„Тут расту і набираю голос,
Схочу — землю ідну перейду.
Пісня наливається, мов колос,
Щастя сп е в моім саду.
Ніби вітер, що врожаї клонить,
Ніби хвиля, тепла і яс а,
Ніби синьоока моя Тоня —
Щира вісімнадцята весна.
Встане день. А я не перемрію
Про майбутнє. Світ і солов'ї,
Хліб і сонце, сніг і весновії,
Тисячі дорог — і всі мої!“

Талановита українська поетична молодь, нам здається, стоїть на правильному шляху, проте, для дальшого упевненого зростання її конче необхідно оте поєднання багатства народної української пісні з народністю в найширшому й найвищому розумінні цього слова, з народністю, як світоглядом свого класу.

В цьому прагненні до справжньої народності, нам здається, молодій українській радянській поезії треба подолати ще одну трудність.

Життя нашої країни яскраве й багатогравне, події нашої епохи героїчні й видатні, почуття й прагнення нашого народу високі й благородні, і все це не може не викликати захвату з боку наших поетів. Тільки безоглядний цинік і ханжа, тільки похмурий скептик і людина, чужа нашій добі, може лишатися холодним і байдужим до тих чудових явищ і людей, які його оточують. Але, придивляючись до творчості нашої поетичної молоді, ми виразно відчуваємо у віршах її певний сентиментальний захват, яким вони намагаються підтримати, підігріти свої ліричні вірші. Ми б сказали, що цей захват стає вже постійним творчим станом окремих наших молодих поетів а це знижує ступінь емоціонального впливу їхніх творів на читача, бо :

„Захват заперечує спокійність, неодмінну умову прекрасного. Захват не зумовлює сили розуму, який зіставляє частини по відношенню до цілого. Захват скороминучий, нетривалий, отже, неспроможний створити справді велику досконалість (без якої немає ліричної поезії)“, — казав Пушкін.

чи не справжнє високе натхнення замість повсякчасного захвату тільки й спроможне відбити всю велич нашої чудової епохи? Нам здається, що лише воно!

* *

Завдання, яким ми обмежили себе в даній статті, не дало нам можливості проаналізувати глибоко той величезний і складний шлях, який пройшла українська поезія за 20 років. Ми поставили собі за мету лише з'ясувати елементи народності у найцікавіших виявах української радянської поезії великого двадцятиріччя.

В гострій боротьбі з буржуазними націоналістами, з авербахівськими диверсантами, які немало нашкодили українській радянській літературі,— не тільки не послабшав, але, під проводом партії Леніна — Сталіна, змужнів і зміцнів голос прекрасної літератури великого народу.

На закінчення нам хотілося б сказати кілька слів про ті шляхи, якими, як нам здається, повинна розвиватися наша поезія. Від елементів народності, наявність яких у ній безперечна, до широких обріїв літератури справді народної, що йде своїм найглибшим корінням у широкі маси народні.

Щодня, в першому-ліпшому кутку нашої батьківщини відбуваються героїчні діла, із самих глибин народних виходять нові й нові герої. Радянський Союз виховує наймогутніший, найперевішений загін людства. Радянський народ — народ переможців, що виховує в собі громадську мужність і гідність. Героїка наша захоче в собі чудове поєднання мрії і конкретності, дерзання і розрахунку, романтики і тверезого зважування обставин. Цей героїзм нашого народу ще не знайшов свого достатнього відбитку в творчості наших літераторів. Цей героїчний дух нашого народу мусить знайти своє гідне втілення в художніх творах. Література нашого народу повинна стати героїчною в своїй основі, як героїчним є народ, втіленням ідей якого вона є.

Сталінська Конституція, велика хартія свобод розкріпаченого людства записала на своїх скрижалях право на працю, право на відпочинок, право на учебу, право на свободу слова й свободу совісті. Ці великі демократичні свободи, записані в Конституції, є свободи, якими вже володіє людина Країни Рад, і вони повинні знайти собі натхнення художнє втілення в творчості наших письменників.

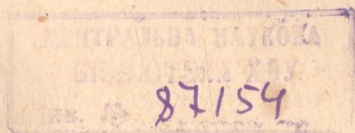
Сталінська Конституція каже про колосальне зростання почуття особистої гідності кожного громадянина СРСР, і народ має право вимагати від своїх художників, щоб ця нова, визволена, горда великою гордістю будівника нового життя людина зажилла в їхніх творах.

Створення такої літератури, гідної духу нашого великого народу, гальмується, як нам здається, зайвою скромністю товаришів-літераторів.

Через цю скромність вони збіднюють образи наших великих сучасників, їхні характери, думки й прагнення. Маркс же в „Нотатках про найновішу пруську цензурну інструкцію“ писав:

„Якщо скромність характеризує дослідження, то це швидше ознака побоювання істини, аніж побоювання помилки. Скромність — це засіб гальмувати кожен мій крок уперед, вона є приписаний дослідженню згори страх перед результатами, вона — запобіжний засіб проти істини...“ „Тільки вбогий скромний,— каже Гете,— і до такого зубожіння ви хочете призвести дух“.

Такої скромності повинні позбутися наші літератори, бо народ, який здійснив Жовтневу революцію, бо народ, який збудував соціалізм у Країні Рад, бо народ, який запалив пожежу світової революції не скромний, а сповнений дерзання по своєму духу, і він має право вимагати, щоб саме таким його було відбито у витворах мистецтва.

Редакція: П. Ходченко (т. в. о. редактора), Ів. Сенченко, І. Муратов (заступники редактора)

Видає Державне Літературне Видавництво

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ

ДЕРЖАВНОГО ВИДАВНИЦТВА
на 1938 рік „МИСТЕЦТВО“ на 1938 рік

„УКРАЇНСЬКИЙ ФОЛЬКЛОР“

Орган інституту фольклору Академії наук УРСР
та управління в справах мистецтв при РНК УРСР

Великий багатоілюстрований журнал з питань українського фольклору й фольклористики.

Рік видання 2-й; виходить 1 раз на 2 місяці обсягом 10 аркушів.

ПЕРЕДПЛАТНА ЦІНА: на рік — 30 крб.; на 6 місяців — 15 крб.;
ціна окремого номера — 5 крб.

„ТЕАТР“

Орган Управління в справах мистецтв при РНК УРСР

Великий багатоілюстрований журнал широко висвітлює питання театрального життя України та братніх національних республік.

Рік видання 2-й; виходить 6 разів на рік.

ПЕРЕДПЛАТНА ЦІНА: на рік — 30 крб.; на 6 місяців — 15 крб.;
ціна окремого номера — 5 крб.

„РАДЯНСЬКА МУЗИКА“

Орган Оргкомітету спілки радянських композиторів України.

Журнал висвітлює теоретичні й практичні питання радянського музикознавства, знайомить читачів з творчістю українських радянських композиторів, творчими досягненнями композиторів братніх радянських республік і з народною музичною творчістю.

Рік видання 4-й; виходить 6 разів на рік.

ПЕРЕДПЛАТНА ЦІНА: на рік — 9 крб.; на 6 місяців — 4 крб. 50 коп.;
ціна окремого номера — 1 крб. 50 коп.

„РАДЯНСЬКЕ КІНО“

Орган „УКРАЇНФІЛЬМУ“

Багатоілюстрований журнал з творчих та виробничих питань радянського кіномистецтва.

Виходить 8 разів на рік.

ПЕРЕДПЛАТНА ЦІНА: на рік — 8 крб.; на 6 місяців — 4 крб.;
ціна окремого номера — 1 крб.

„МАЛЯРСТВО І СКУЛЬПТУРА“

Орган Оргкомітету спілки радянських художників і скульпторів України.

Журнал відбиває поточне мистецьке життя в репродукціях, знайомить читачів з творчістю українських радянських художників і графіків, з класиками українського, російського і світового малювання і скульптури, з матеріалами поточних виставок і народним мистецтвом.

Рік видання 3-й; кожний номер складається з 30—35 репродукцій великого формату; виходить щомісяця обсягом 4 арк. Друкується на крейдяному папері.

ПЕРЕДПЛАТНА ЦІНА: на рік — 30 крб.; на 6 місяців — 15 крб.;
на 3 місяці — 7 крб. 50 к.; ціна окремого номера — 2 крб. 50 к.

Передплату приймають всі районні й міські бюро „СОЮЗПЕЧАТИ“,
філії КОГІЗа, всі поштові філії і листоноші.

АДРЕСА ВИДАВНИЦТВА: Київ, вул. Короленко, № 53

Т. в. о. редактора П. Ходченко.
Секретар редакції М. Гільов. Техкерівник С. Білокінь.
Коректор І. Галактіонов

Друкарня ім. М. В. Фрунзе. Харків, пров. Фрунзе, 6. Упов-
новажений Головліту 4726. Зам. 732. Тир. 3800. 9 друк. арк.
Пап. ф. 62×94—38 кг. 4¹/₂ пап. арк. В 1 пап. арк. 122.512 літ.
Здано в роботу 27-X-37 р. Підписано до друку 20.XI-37 р.

ШАНОВНІ ТОВАРИШІ!

НАГАДУЮЧИ ВАМ ПРО ЗАКІНЧЕННЯ
ПЕРЕДПЛАТИ на 1937 рік, ПРОСИМО
ВАС СВОЄЧАСНО ПОНОВИТИ ПЕРЕД-
ПЛАТУ НА ТАКІ НАШІ ЛІТЕРАТУРНО-
ХУДОЖНІ ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ **1938 РОКУ** :

	На рік	На 6 міс.	На 3 міс.	Періодичність
1. Літературна Газета . .	15—	7—50	3—75	Раз в шестиденку
2. Радянська Література .	18—	9	4—50	Щомісяця
3. Літературний Журнал	18—	9	4 - 50	„
4. Литературный Донбасс	10—	5	2—50	8 разів на рік

ПАМ'ЯТАЙТЕ, ЩО СВОЄЧАСНА ТА ДОВГОТЕРМІНОВА
ПЕРЕДПЛАТА ГАРАНТУЄ АКУРАТНУ
ТА БЕЗПЕРЕБІЙНУ ПРИСТАВКУ.

ПЕРЕДПЛАТУ ЗДАВАЙТЕ ВСІМ РАЙБЮРО ТА УПОВНО-
ВАЖЕНИМ „СОЮЗПЕЧАТИ“, ПОШТОВИМ ФІЛІЯМ
ТА ЛИСТОНОШАМ, УПОВНОВАЖЕНИМ ТА
ФІЛІЯМ КОГІЗ'у РСФРР, В-ВУ
„РАБОЧАЯ ГАЗЕТА“.

ПЕРЕДПЛАТУ МОЖНА НАДСИЛАТИ ТАКОЖ
БЕЗПОСЕРЕДНЬО ДЕРЖЛІТВІДАВУ
на адресу: Київ, Пушкінська вул. № 8

UNIVERSITY OF CALIFORNIA

RECEIVED FROM THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA
 LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA
 LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA
 LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA
 LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA
 LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA
 LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA
 LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA
 LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA
 LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA
 LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA
 LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA
 LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA
 LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA
 LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA
 LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA
 LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA

